

Kouluorganisaatioiden rooli ja toimintamahdollisuudet segregaatien purkamisessa (CODIC-tutkimusprojekti)

Tutkimussuunnitelma – Tampereen kaupungin tutkimushankehaku: Asuinalueiden segregaatien tutkimus

Päähakijan tiedot:

Tuomas Tervasmäki, KT, tutkijatohtori, Yhteiskuntatutkimuksen yksikkö, Tampereen yliopisto

Hankkeen tarkoitus ja tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimme kouluorganisaatioiden mahdollisuuksia ja rajoituksia asuinalueiden sosiaaliseen eriytymiseen puuttumisessa. Tarkastelemme koulujen ja sosiaalipalvelujen yhteistyötä [asuinalueen¹] alakouluikäisten lasten sosioekonomisten erojen (työttömyys, pienituloisuus, maahanmuuttotausta, hyvinvointierot) kompensointiin tähtäävissä toimissa. Aiemman tutkimuksemme mukaan erot näkyvät [asuinalueen] alakouluikäisten keskimääräistä heikommassa oppimistuloksissa ja koetussa hyvinvoinnissa. Myös koululaisten hyvinvointierot ovat kasvaneet selvästi 2009–2020 ja edelleen viimeisen kuuden vuoden aikana. Sosioekonomiset erot ovat syventyneet, mikä näkyy erityisesti heikommista taustoista tulevien oppilaiden oppimistulosten heikentymisenä. Eriarvoisuus ei rajoitu vain sosioekonomiseen asemaan, vaan korostuu yhteiskuntaluokan, etnisen taustan ja sukupuolen risteyksissä.

Tutkimuksen tuloksia selittää osittain se, että maahanmuuttajaperheiden ja lasten määrä on merkittävästi kasvanut [asuinalueella]: tutkimuskoulussamme valmistavan opetuksen² määrä on noin kymmenkertaistunut seitsemässä vuodessa, mikä haastaa opetuksen organisointia ja koulun toimintakulttuuria ottamaan huomioon entistä moninaisemman oppilasryhmän tarpeet. Perusopetuksen käytäntöjä myllertää myös uusi opetuksen tuen kansallinen reformi: 1.8.2025 alkaen ryhmäperustaiset oppimisen tuen muodot ovat korvanneet aiemman, yksilökeskeisemmän kolmiportaisen tuen järjestelmän. Reformin nopean uudistustahdin vuoksi ryhmäperustaisten oppimisen tuen käytäntöjen kehittämistyö on kunnissa ja kouluissa vielä kesken (Sirkko, Tervasmäki & Kauppi 2026). Tutkimushankkeemme selvittää, miten koulut ja oppilashuoltopalvelut voivat purkaa oppilaiden sosiaaliseen taustaan kytkeytyvää eriytymistä ja edistää Tampereen kaupunginosakehittämisen ohjelman kotoutumisen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden periaatteita sekä vahvistaa asuinalueen identiteettiä ja mainetta.

¹ Julkisesta tutkimussuunnitelmasta asuinalue ja tutkimukseen osallistuva koulu on anonymisoitu.

² Perusopetukseen valmistava opetus on tarkoitettu maahanmuuttajataustaisille lapsille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito ei vielä riitä tavallisessa luokassa opiskelemiseen (Opetushallitus 2026).

Tutkimuksen teoriatausta

Kouluorganisaatioiden rooli ja toimintamahdollisuudet segregaaation purkamisessa -hanke on osa laajempaa pohjoismaista [CODIC-tutkimushanketta](#) (*Comparing the Organization of Durable Inequalities in Childhood: Inequality in childhoods, schools and associated welfare systems*), jota rahoittaa Norjan tutkimusneuvosto vuosina 2023–2027. Vertailevassa hankkeessa tutkitaan Norjan, Ruotsin ja Suomen koulutusjärjestelmien toimintaa ja sitä, miten ne yhtäältä purkavat sitkeitä eriarvoisuuden muotoja, toisaalta uusintavat niitä. Kansallisista koulutusjärjestelmistä muodostetaan kuvaa kolmen kaupungin Trondheim, Norrköping ja Tampere kautta. Tutkimukseen on valikoitu matalan ja korkean sosioekonomisen asuinalueen kouluja kustakin kaupungista. Lisäksi huomiota kiinnitetään kunnan koulutuksen ohjaukseen ja koulujen opiskelijahuoltoon.

Teoreettisesti sosiologinen tutkimushanke pohjaa uusinstitutionaaliseen teoriaan (Hasse & Krücken 2014) ja organisaatio- ja systeemiteorioihin (Tilly 1998; Tomaskovic-Devey ym. 2009; Domina ym. 2017) ja luokkateoriaan (Wright 1997). Näin muodostuu mesotason näkökulma kouluihin organisaatioina, jotka ovat vuorovaikutuksessa paikallisten yhteisöjen ja sosiaalipoliittisten järjestelmien kanssa. Tillyn (1998) mukaan sitkeät eriarvoisuuden muodot, kuten sukupuoli, etnisyys, luokka ja vammaisuus, muodostuvat ensisijaisesti organisaatioissa. Tulokulma korostaa organisaation normeja, kulttuuria ja käytäntöjä sekä toimijoiden tulkintoja ja itseymmärrystä näiden erontekojen uusintajina tai purkajina.

Kotimainen koulusegregaatiotutkimus (mm. Seppänen ym. 2015; Kosunen ym. 2024) osoittaa yhteyksiä asuntopolitiikkaan ja sosiaalipolitiikkaan sekä korostaa hallinnonalojen yhteistyön ja seurannan merkitystä eriytymisen ehkäisyssä. Kouluilla on keskeinen rooli alueiden viihtyvyyden ja houkuttelevuuden rakentajina niin perheille kuin opettajille (Bernelius & Kosunen 2023; Kosunen ym. 2024). Suomessa tutkimus on painottunut pääkaupunkiseutuun ja Turkuun, mutta Tampereella ilmiötä on tutkittu vain vähän.

Tutkimuksen aineistot ja menetelmät

CODIC-tutkimus on koostunut useita koululaisia koskevia kysely- ja haastatteluaineistoja. Hanke perustuu pitkäaikaiseen tutkimusyhteistyöhön ja aineistoihin, joissa on analysoitu Tampereen ja Trondheimin asuinalue-eroja vuosina 2002, 2009, 2019/2021 ja 2024–2025 sekä Norrköpingissä 2021 ja 2024. Muodostunut pitkittäisaineisto mahdollistaa pitkien kaarien ja muutosten analysoinnin, mikä luo ainutlaatuisen mahdollisuuden tutkia hyvinvoinnin muutoksia yli 20 vuoden ajanjaksolla. Lisäksi olemme haastatelleet opettajia, koulupsykologeja, Tampereen koulutoimen edustajia ja

vanhempia. Jatkamme kyselyaineiston tilastollisia analyysejä täsmentääksemme kuvaa hyvinvointieroista.

Aiemman tutkimuksemme mukaan sosiaaliset erot näkyvät [asuinalueen] alakouluikäisten heikommassa oppimistuloksissa ja koetussa hyvinvoinnissa. Kohdistamme tutkimuksen [asuinalueen] [koulun nimi], joka on osallistunut CODIC-hankkeeseen vuodesta 2002. Käynnissä oleva yhteistyö ja voimassa oleva kaupungin tutkimuslupa sujuvoittavat tutkimusta.

Laajennamme aiempaa CODIC-hankkeessa kerättyä aineistoa keskittymällä erityisopettajien, koulukuraattorien, koulupsykologien ja kouluterveydenhoitajien rooliin eriarvoisuuden muotojen ja hyvinvoinnin haasteiden purkamisessa koulun toimintakulttuureissa. Haastattelemme noin 10 oppimisen tuen toimijaa (erityisopettajat, koulukuraattorit, koulupsykologit, kouluterveydenhoitajat, rehtorit) ja havainnoimme erityisopettajien antamaa oppimisen tukea. Haastattelemme myös oppimisen tukea saavia oppilaita (tavoite n=10) ymmärtääksemme oppilaiden kokemuksia koulun toimintakulttuurista, osallisuudesta, ja henkilökunnan kyvyistä vastata heidän tarpeisiinsa.

Haastattelu- ja havainnointiaineistoja analysoimme laadullisin menetelmin, keskittyen toimijoiden näkemyksiin koulun toimintakulttuurin vahvuuksista ja jännitteistä, jotka koskevat oppilaiden ja perheiden hyvinvointia ja osallisuutta. Oppilashaastattelut valottavat oppilaiden toimijuutta ja kokemuksia koulun käytänteistä. Näin muodostamme kuvaa koulun toimintakulttuurista ja eri asiantuntijaryhmien roolista eriarvoisuuden muotojen ja hyvinvoinnin haasteiden purkamisessa.

Tutkimuksen hyöty Tampereen kaupungille ja alueelliselle kehittämiselle

Tutkimus tuottaa tietoa koulujen mahdollisuuksista toimia kasvavan moninaisuuden ja kiristyvän valtiontalouden oloissa. Tutkimme, miten rehtorit, erityisopettajat ja oppilashuollon toimijat edistävät osallisuutta ja hyvinvointia ja millaisia toimia tehdään eriarvoisuuden vähentämiseksi. Oppilashaastattelut ja oppituntihavainnointi vahvistavat ymmärrystä toiminnan vahvuuksista ja ongelmista. Pohdimme koulu yhteisön jäsenten ja kouluhallinnon kanssa yhdessä, mitä olisi syytä vielä kehittää. Tarkastelemme kouluorganisaation mahdollisuuksia ja rajoja Tampereen alueellisen eriytymisen ja koulusegregaation ehkäisyssä.

Järjestämme alueellista segregaatiokehitystä sekä kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisia kouluja käsittelevän työpajan Trondheimin, Norrköpingin ja Tampereen koulutoimijoille vertaisoppimisen ja käytäntöjen jakamiseksi. Mukaan kutsutaan opettajia ja koulutoimen edustajia. Tieteellisten julkaisujen lisäksi laadimme kaupungille

raportin, joka sisältää keskeiset tulokset ja toimenpidesuositukset. Hankkeen toteutusaikataulu on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Tutkimuksen toteutusaikataulu

Ajankohta	Toiminta
9–12/2026	Hankkeen aloitus. Aineistonkeruu (haastattelut, koulutyön seuraaminen) koululla hankkeen päähakijan toimesta. Marraskuu 2026: Tapaaminen tutkimuksen seurantaryhmän kanssa; hankkeen tulokulman ja käytännön toteutuksen esittely ja kehittäminen.
1–4/2027	Aineistonkeruu jatkuu, aineiston alustava analyysi tutkimusavustajan ja hankkeen tutkijoiden toimesta.
5–8/2027	Työseminaari pohjoismaisten yhteistyökuntien koulutoimien henkilöstölle ja hankkeen tutkijoille toukokuussa 2027. Hankkeen alustavien tulosten esittely ja kommentointi. Kesäkuu 2027: Tapaaminen tutkimuksen seurantaryhmän kanssa: keskustelu alustavista tuloksista. Tutkimuksen raportointi: tutkimusartikkelien ja hankkeen loppuraportin kirjoittaminen.
9/2027	Hankkeen päätös: hankkeen tulosten koonti ja politiikkasuositukset julkaistaan loppuraportissa. Hankkeen tutkijat esittelevät hankkeen tuloksia Tampereen kaupungin järjestämässä loppuseminaarissa.

Lähteet

- Bernelius, Venla & Kosunen, Sonja. 2023. "Three Bedrooms and a Nice School"—Residential Choices, School Choices and Vicious Circles of Segregation in the Education Landscape of Finnish Cities. Teoksessa Martin Thrupp, Piia Seppänen, Jaakko Kauko, Sonja Kosunen (Toim.) *Finland's famous education system. Finland's famous education system. Unvarnished Insights into Finnish Schooling*. Palgrave, 175–191. https://doi.org/10.1007/978-981-19-8241-5_11
- Domina, Thurston, Penner, Andrew, Penner, Emily. 2017. Categorical Inequality: Schools as Sorting Mechanisms. *Annual Rev of Sociology* 42:311-330.
- Fligstein, Neil & Douglas, McAdam. 2012. *A Theory of Fields*. Oxford University Press, New York
- Hasse, Raimund & Krücken, Georg. 2014. De-Coupling and Coupling in Education. Teoksessa Holzer, B. et al. (Toim.): *Isomorphism and Differentiation. From Globalization to World Society*. London: Routledge, 197-214.
- Kosunen, Sonja, Juvonen, Sara, Huilla, Heidi & Peltola, Marja (Eds.). 2024. *Koulu ja eriarvoisuus*. Helsinki: Gaudeamus
- Opetushallitus 2026. *Perusopetuksen valmistava opetus*. Verkkosivu. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetukseen-valmistava-opetus> (viitattu 12.6.2026)
- Seppänen, Piia, Kalalahti, Mira, Rinne, Risto & Simola, Hannu (toim.). 2015. *Lohkoutuva peruskoulu. Perheiden kouluvalinnat, yhteiskuntaluokat ja koulutuspolitiikka*. Suomen Kasvatustieteellinen Seura. Jyväskylä.
- Sirkko, Riikka, Tervasmäki, Tuomas & Kauppi, Veli-Mikko. 2026 (arvioinnissa) Ryhmäkohtaisten tukimuotojen kuvaukset paikallisissa opetussuunnitelmissa ja koulujen lukuvuosisuunnitelmissa. Käsikirjoitus.
- Tilly, Charles. 1998. *Durable Inequality*. University of California Press, Berkeley.
- Tomaskovic-Devey, D, Zimmer, C, Advent Holt, D & Harding, S. 2009. The categorical generation of organizational inequality: A comparative test of Tilly's Durable Inequality. *Research in Social Stratification and Mobility* 27 (3): 128-142.
- Wright, Erik. 1997. *Class Counts*. Cambridge University Press, Cambridge.